

De gedroomde toekomst van De War

Harmen Zijp tijdens de onthulling van de toekomstplannen op Open Monumentendag.

Een duurzame toekomst vol ruimte voor onderzoek en experiment gaat de oude kleurstoffenfabriek tegemoet: De Warner Jenkinson aan de Kleine Koppel. Althans, als de toekomstplannen ook daadwerkelijk doorgaan. Al tien jaar maken kunstenaars, theatermakers, wetenschappers en onderzoekers gebruik van de panden op het fabrieksterrein. Binnenkort leggen zij een bod op tafel.

door Anne Vernooij

Wethouder Pim van den Berg onthulde op Open Monumentendag alvast een impressie van de gedroomde toekomst van dit Amersfoortse monument.

Harmen Zijp, theaterman en een van de initiatiefnemers, leidt ons rond in de wereld van De War. Hij overhandigt het boek met daarin de plannen voor de toekomst en geeft er een groen aardappelschilmesje bij. „Om de geheime pagina's te openen”, lacht hij.

Bod

De fabriek is momenteel van de gemeente, binnenkort ligt er een bod op tafel. De huidige gebruikers hebben zich verenigd in een

coöperatie, samen willen zij De War kopen. „Denk maar aan de zuivelcoöperaties van vroeger. Boeren hadden toen geen geld om een melkfabriek op te richten, als collectief kon dit wel”, legt Harmen uit.

De woordvoerder van de gemeente geeft aan dat zij eerst gaan bekijken hoe realistisch en haalbaar de plannen zijn, voordat zij een reactie kunnen geven. Feit is dat de coöperatie nu al tien jaar draait zonder subsidie. Vijftig tot honderd mensen maken dagelijks gebruik van de faciliteiten op het fabrieksterrein. Een veel grotere groep mensen heeft wel eens een lezing of een voorstelling bijgewoond, of

is lid van het voedselcollectief.

Alle initiatieven die op dit terrein tot ontwikkeling komen zijn losvast ontstaan, niet winstgericht of met een van tevoren bepaald verdienmodel. De War wil een broedplek zijn voor nieuwe ideeën en initiatieven. „Vaak kun je pas op langere termijn het nut zien voor de maatschappij.”

Universiteit

Harmen geeft een duidelijk voorbeeld. „Op een gegeven moment kregen wij het idee om de Universiteit Amersfoort op te richten. Ooit zijn de grote universiteiten toch ook begonnen met een clubje wetenschappers en nieuwsgierige mensen.” Met een grote glimlach vertelt hij dat ze een groot bord met 'Universiteit Amersfoort' op de gevel spijkerden. Iemand die onderzoek doet naar historische watersystemen meldde zich. Samen met een groep vrijwilligers heeft hij toen de oude watersystemen in de buurt van Amersfoort onderzocht. In de Middeleeuwen had men namelijk al een visie op waterbeheer. Een beek die hoger ligt dan het landschap is uitgegraven, en is niet op natuurlijke wijze ontstaan. Opeens toonden de Waterschappen interesse in dit onderzoek, het levert wellicht interessante informatie op voor het

huidige waterbergingsvraagstuk. „Universiteit Amersfoort is nu al geen loze kreet meer.”

Restaureren

Een opbloeiend initiatief op zo'n vervallen terrein. Tien jaar is er geen structureel onderhoud meer gepleegd aan de fabriek: De kozijnen zijn verrot, het lekt en overal staan bakjes water op de grond. Het plan is om de fabriek in fasen te restaureren. „Veel bedrijven uit Amersfoort en omgeving hebben al toezegging gedaan om te helpen.” Het fabrieksterrein laat meer dan honderd jaar industriële bouwgeschiedenis zien. De bakstenen fabriek met mooie details en hoge schoorsteen is de oude stoomluciferfabriek uit 1881. De betonskeletbouw uit de jaren zestig en zeventig langs De Eem, in de toekomst komt hier een terras aan het water, voldoet niet bepaald aan de huidige schoonheidsnorm. In het jaar 2000, een jaar voor de definitieve sluiting, is er nog een reusachtige rode loods bijgebouwd.

Groentedag

De rode loods is enorm hoog, een Belgische acrobaat oefent hier zijn kunsten. In de loods staat een toonbank met een grote weegschaal erop, vrijdag is het groentedag. Dan kun je hier je groente,

Een opbloeiend initiatief op een vervallen fabrieksterrein

In het Repair Café repareren mensen elkaars spullen.

Aangezicht van De War. Rechts de betonskeletbouw uit de jaren zestig en zeventig.

‘Overal wonen creatieve mensen, je moet ze alleen bij elkaar brengen’

fruit en zuivel van telers uit de regio kopen. Tenminste, als je lid bent van het voedselcollectief én actief meehelpt. ‘Van ingevlogen boontjes uit Kenia naar groenten van het seizoen uit de streek’. Een voedselcollectief is ontstaan uit een particulier initiatief en bestaat ook al in Amsterdam, Den Haag en Tilburg.

„Eigen initiatief is heel belangrijk, want gemeenten en overheden hebben steeds minder geld”, vertelt Harmen als we de oude binnenplaats op lopen. „Mensen

zijn niet meer alleen consument.” In een van de werkplaatsen kunnen mensen een voorstelling bijwonen of luisteren naar een lezing van bijvoorbeeld een historicus of een wetenschapper. „Aan het eind vragen we mensen zelf na te denken over wat ze het waard vinden en willen geven.” Opmerkelijk is dat een lezing veel meer oplevert dan een theatervoorstelling.

NEMO

Harmen Zijp heeft ooit scheikunde gestudeerd, maar maakte alweer lang geleden de overstap

naar het theater. Samen met drie mannen richtte hij ‘De Spullenmannen’ op. Hier in De War maken zij al jaren experimentele theatervoorstellingen, installaties en uitvindingen van oude materialen. De bezoeker vraagt zich geregeld af of het kunst is of wetenschap. Onder andere Science Center NEMO in Amsterdam heeft deze interactieve installaties gebruikt voor een expositie. Binnenkort opent het Knopjesmuseum in de rode loods haar deuren, de bezoeker mag de installaties en uitvindingen dan aanraken en uitproberen.

Gif

Als we door de rode loods lopen, begroet de Belgische acrobaat ons vriendelijk, en komen we uit op het enorme terrein achter de fabriek. Het staat nu nog vol met containers en bouwmaterialen, maar in de toekomst komt hier een eetbare tuin. Er zitten in de grond nog twee grote cilindervormige bassins van de vroegere waterzuivering. „Op die bassins willen we twee enorme lichtgewicht constructies maken, een soort ronde kassen voor de stadslandbouw. Er is vast een groep mensen die hier graag aan mee wil werken.” Het plan is om in de koepels warmtewisselaars te hangen om zo energie op te vangen en weer te

gebruiken voor de verwarming van de fabriekspanden.

„We hebben een wetenschapper leren kennen die onderzoek doet naar planten die gif halen uit de grond. Sommige planten halen één bepaald soort gif uit de bodem, weer anderen ondervinden totaal geen gevolgen van dat gif.” In de zwaar vervuilde bodem zit veel afval, genoeg om jarenlang onderzoek te doen.

FabLab

In de toekomstige tuin staat nu al het FabLab, het maakt deel uit van het wereldwijde netwerk van FabLabs. Er is een open werkplaats met digitaal gereedschap die in principe voor iedereen toegankelijk is. Bijzonder van FabLab Amersfoort is dat er geen subsidie aan te pas is gekomen. De 3D-printer die er staat is zelf in elkaar gezet, en de lasersnijder is van Chinese komaf. Er is al wereldwijd interesse getoond in de manier waarop dit Lab zonder subsidie tot stand is gekomen. Terwijl we het terrein aflopen komt de gedachte op dat er wel veel creatieve mensen in Amersfoort wonen. „Overal wonen creatieve mensen”, merkt Harmen droogjes op. „Zelfs in het kleinste dorpje in Noorwegen waar ik een tijdje gewoond heb. Je moet ze alleen bij elkaar zien te brengen.”

Artists' impression van het toekomstige fabriekskomplex.